

A szép kivitelű, keményborítás helytörténeti mesekönyv tíz története Dunakeszi múltjának tíz mozaikját jeleníti meg. A régi gazdálkodó életmód számtalan érdekességét tárja fel a jobbra óvodapedagógusként dolgozó tíz szerző az 5–9 éves korosztály számára. Egy egész esztendőt felölelő időszak különböző évszakokhoz, ünnepi eseményekhez kapcsolódó szokásai, hagyományai kelnek életre a péntek délutánokat a Dédinél töltő gyerekek előtt. A mesék a családi összetartozás legszebb alkalmait jelenítik meg.

A farsangi időszakhoz köthető lakodalmi szokásokat egy régi esküvői kép hívja elő Dédi emlékezetéből. Visszaemlékezése saját esküvőjére jó alkalom, hogy beszéljen a vőfély szerepéről, a lakodalmal men-

teről. A tavaszi időszak a húsvéti szokások felidézésre ad alkalmat. Az ünnepi előkészületek munkái, a különleges ételek, a tojásfestés, a locsolók várása elevenedik meg az olvasók képzeletében. A nyár eleji aratáshoz kapcsolódó történet nemcsak a gabonamunkákat, hanem a kenyérsütés fáradságos folyamatát is bemutatja. A nyár végi betakarítások között a paradicsomszedésről és a paradicsom-ivólé készítéséről olvashatunk. Szeptember eleje a két dédunoka számára az iskolakezdés fontos időszaka. Jó alkalom arra, hogy megismerjék, hogyan is nézett ki Dédi gyerekkorában az iskola, milyen taneszközöket használtak a gyerekek. Az ősz eleji szüret és a szüreti multság szintén számtalan izgalmas újdonságot ismert meg Anna és Bálint történetén keresztül az olvasókkal, a mesehallgatókkal. A hetedik történet Dédi születésnapján tett séta során Dunakeszi régi épületeinek felfedezésére

ad alkalmat. A nyolcadik Dédi-nap a helyi népviselet színes világába kalauzolja el a gyerekeket. A sublótból előkerülő rojtos kendők, vászonszoknyák, bársonymellénykék, hímzett orrú cipők idézik fel a száz évvel korábban élt emberek, Dédi szüleinek világát. A karácsonyi történetben megjelennek az adventi időszak szokásai, a szállás-keresés, a karácsonyi ételek, a karácsonyfa díszítése. A karácsonyt követő téli időszak a jégvágás különös tevékenységét mutatja be. A mai gyerekek számára ismeretlen jégsekrény és jégverem használatáról is olvashatunk.

A személyes hangvételű, információkban gazdag történeteket Szilas-Dohányos Ágnes illusztrációi színesítik.

(Kerekes Dóra [szerk.]: Dédi, mesélj még! Dunakeszi helytörténeti mesekönyv 2. Dunakeszi Város Önkormányzata, Dunakeszi, 2020. 88 oldal)

Baksa Brigitta

DÉL-BORSODI DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY

A Mezőcsáti Művelődési Központ és Könyvtár meghívójának köszönhetően 2020. február 20-án 18 órakor mintegy kétszázan ültek az újonnan épült intézmény színháztermében Eröss Gábor *Emlékül Dél-Borsodból* c. könyvének díszbemutatóján. Közreműködött Bordás Magdolna és Kovács Ádám Máté, továbbá a Mezőcsáti Népi Együttes kamaracsoportja.

Az A/4-es formátumú, kemény kötésű, 128 oldalas, rendkívül igényes nyomdai kivitelezésű kötet Ároktó, Mezőnagymihály, Gelej, Hejőbába, Hejőkürt, Hejőpapi, Igrici, Mezőcsát, Mezőnagymihály, Nemesbikk, Tiszababolna, Tiszadorogma, Tiszakeszi, Tiszapalkonya, Tiszatarján község önkormányzata, a térségben lakók, egyesületek, vállalkozások támogatásával jelenhetett meg. A tájegység több tucat támogatója olyan kiadvány mellé állt, amelyet vala-

mennyi felsorolt település magáénak érezhet, mert a közölt képek és szövegek valamennyi említett helység múltjának egyes eseményeit tartalmazzák.

A bevezetőben a következőket olvashatjuk:

„Emlékül Dél-Borsodból

Ezt a könyvet drága nagyszüleimtől kaptam a 19. születésnapomra, 1933-ban. Eredetileg emlékkönyvnek szerettem volna használni... később azonban inkább nagybátyámtól örökölt újságcikk-gyűjteményt ragasztottam bele, amelyeket hosszú évtizedeken át szedegetett össze... Berta bátyám igyekezett összegyűjteni minden Dél-Borsodra vonatkozó cikket és képeslapot... Legtöbbje a vidék mindennapi életét mutatja be, verekedésekkel, gyilkosságokkal... de vannak közöttük érdekes tájleírások, történeti adatok is. A cikkek közé a nagybátyám és a saját képeslapjaimat ragasztottam, és azokat a rajzokat, amelyek nagy részét nyári otthonléteim alatt rajzoltam...

Budapest, 1938. január 27.

Berecz Kata”

115 oldalon több száz „beragasztott” újságkivágat, meg fénykép és rajz következik, végül pedig néhány korabeli hirdetés. Tökéletes hasonmás kiadás!

A kötetben nincs utalás, csak az utolsó oldalon közölt lelőhelyjegyzékéből, és az illusztrációk lelőhelyjegyzékéből következethet az olvasó arra, hogy valójában egy fiktív „emlékkönyv” a kiadvány, amelyet Eröss Gábor állított össze. Megjegyzésként olvashatjuk, hogy a kompromittáló jellegű újságcikkekben a személyneveket minden esetben a kötetnek az összeállítója megváltoztatta. A 17 településről időrendben (1862–1933) közölt cikkek között az eligazodást a kötet végén lévő helymutató könnyíti meg.

A rövid hírek többsége rendkívüli eseményekről (balesetekről, bűnesetekről, tüzekről, időjárási katasztrófákról stb.) tudósít. A sajtó (főleg a megyei vagy fővárosi la-

pok) érthetően a „szenzációról” tudósított. A „szürke” mindennapoknak nem volt hírértéke, az nem vonzotta az olvasóközöniséget.

A helyi, megyei, fővárosi lapokból több száz hír összegyűjtése bizony sziszifuszi munka lehetett. A sajtó híryanagából szemezgető honismereti jellegű kiadványok sorában – az én ismereteim szerint – sajátos és egyedülálló ez a kötet.

A közölt, többnyire rövid hírek mellett vannak terjedelmesebb írások is. A *Vasárnapi Ujság* (1884) írt például arról, hogy az orosz haderő 1849 júliusában Mezőcsát jelentős részét hogyan tette rommá. Tiszatárjánról a *Borsodvármegyei Lapokban* (1905) írt egy terjedelmes cikket Édes Elemér. Az Emődöt elpusztító 1924. májusi viharról a *Pesti Napló* tudósítója írt jelentést. Amerikás magyarok építették meg Nemesbikken a Dollártanyát (1928). A Magyarország 1934-ben közölt terjedelmes cikket Muhi középkori mezővárosnak a régészeti ásatásáról. Mezőcsát a világ közepe – Aranyi Lipót cikke szerint.

A nyomtatott sajtó feneketlen kincsesbánya, s ezt eddig csak kapirgáltuk, de nem sikerült elmélyedni benne. Ma már egyre több újság-folyóirat hozzáférhető digitalizálva is. Nagyon jó lenne, ha a sajtó híreinek, cikkeinek helytörténeti feldolgozására pályázatokat írnának ki középiskolások, főiskolások, egyetemi hallgatók számára. Sőt, ráérő nyugdíjasok is (akár a számítógép mellett ülve) foglalkozhatnának a sajtót böngésző (merem állítani, hogy szórakoztató!) adatgyűjtéssel.

Nem feltétlenül a most ismertett könyvhöz hasonló reprezentatív albumokat kellene százsámra megjelentetni, hanem a gyűjtött adatokat egy (mindenki számára hozzáférhető) honismereti digitális archívumban kellene összegyűjteni. De legalább ennyire hasznos lenne a sajtótermékek eredeti példányainak összegyűjtése. Sok családnál máig lappanganak kisebb-nagyobb gyűjtemények. Sajnos az idős generációk

fokozatos kihalásával a hagyatékok jelentős része nem kerül közgyűjteményekbe, hanem a szemétkben végzi, vagy elégetik. Szülővárosom, Sátoraljaújhely ebből a szempontból elrettentő példa. Az 1870–1944 között megjelent *Hegyalja*, majd *Zemplén* címet viselő lap teljes sorozata nem maradt meg, még az OSZK kollekcója is hiányos. A *Zemplén* naptársorozata sem teljes a megyei gyűjteményekben. Sátoraljaújhely monográfiájának készítésekor tapasztalhattam meg én is, hogy milyen csodálatos kincseshánya.

Egyetemistaként építészettörténeti adatokat gyűjtöttem akadémiai intézet számára a *Vasárnapi Ujságból*, a *Hazánk s a Külföld* és a *Magyarország és a Nagyvilág* című lapok XIX. századi évfolyamaiból. Miskolcon levéltárigazgatóként az 1980-as évek közepén a *Déli Hírlap* főszerkesztőjének megbízásából cikksorozatot készítettem *Miről írtak a miskolci lapok* címmel. Az 1910-es évek, az 1930-as évek, az 1950-es évek és az 1970-es évek híryanagából készítettem montázsokat. A korszakok sajtója közti különbség döbbenetes volt. Persze ezt nem lehetett drasztikusan érzékeltetni az 1950-es és 1970-es évek vonatkozásában...

A régi újságok olvasgatása nemcsak hasznos, hanem szórakoztató is. Ennek a „kincsesbányának” az értékeit jó lenne minél előbb közkinccsé tenni.

Általános és középiskolai tankönyveink az egyes régiókra, egyes településekre vonatkozó ismeretanyagot természetesen nem tartalmazhatnak. Ma már – nem utolsósorban a mostani vírusjárványnak „köszönhetően” – úgyszólván minden családban van számítógép, s a kisiskolások is, még inkább a tizenévesek megismerkedtek ennek technikájával (sokan a szülőknél is profibb módon kezelik). A sajtóból történő honismereti adatgyűjtést is be lehetne illeszteni valamilyen formában az oktatásba. Így a tanulók megismerhetnék szülőhelyük, lakóhelyük, a „szűkebb hazájuk” múltját. A hazaszeretet, a magyarságtudat elmélyíté-

sének hasznos (merem állítani pótolhatatlan!) eszköze lehetne az ilyen honismereti gyűjtőmunka. Jellegénk mi más is lehetne: „*Azért vagyunk a világon, hogy valahol ott-hon legyünk benne.*”

A kötet megvásárolható a Mezőcsáti Művelődési Központ és Könyvtárban (3450 Mezőcsát, Szent István u. 17–19.).

(*Eröss Gábor* [összeáll.]: Emlékkül Dél-Borsodból. Magánkiadás, H. n., 2019. 115 oldal)

Csorba Csaba

ÚJABB KÖTET A KÁLI-MEDENCÉRŐL

Örvendetes, hogy Gelencsér József népi jogéletet, Lukács László népi építészetet feldolgozó könyvei után immáron a harmadik néprajzi kötet láthat napvilágot, megismertette a Káli-medence kutatásának a gazdálkodásra vonatkozó gazdag eredményeit. A 112 oldal szövegterjedelmű, 26 fényképpel (az egyik a címlapfotó) illusztrált kötet arra az alapvetően fontos jelenségre világít rá, amely a Káli-medence gazdálkodását szükségyszerűen megszabta és amely az életmódra, a társadalomra egyaránt döntő hatással volt.

A kötet monografikus igénnyel megírt hat nagy fejezetből és tizennégy alfejezetből áll, amelyek a térség gazdálkodásáról átfogó, alapos elemzést nyújtanak, határozottan rámutatva a földrajzi jellemzők meghatározó voltára. A kismonográfiát irodalomjegyzék, az adatszolgáltatók névsora (32 személy), egy kiváló szójegyzék és német nyelvű összefoglaló teszi teljessé.

Bevezetőjében a szerző bemutatja a tájat, azt a látványnak is megkapó képet, amellyel a medence nyolc települését felkeresők találkoznak. Ugyanakkor a látvány szépségén túl rámutat a talajadottságok okozta nehézségekre, amelyekre vonatkozóan a XVIII. századtól írásos bizonyítékok olvashatók és amelyeket a XX. században az adatközlők ugyancsak megerősítettek. Már előljáróban